

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 324

А. С. БАНДУРКА,

кандидат філософських наук, доцент,
заступник завідувача кафедри соціології та соціальної роботи
інституту соціальних наук і самоврядування
Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ)

РОЛЬ ВИБОРІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ДЕРЖАВИ

Розглянуто сутність виборів та їх роль у політичному житті держави. Висвітлено поняття виборів. Охарактеризовано основні ознаки та принципи виборів в Україні.

Ключові слова: вибори, демократія, народне волевиявлення, політичне життя, політичний інститут.

Bandurka, A.S. (2015), "The role of elections in the political life of the state" ["Rol vyboriv u politychnomu zhytti derzhavy"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 17–19.

Постановка проблеми. З прийняттям Конституції України було визначено на загальнодержавному рівні, що народ України як носій суверенітету і як єдине джерело влади має безумовне і пріоритетне право на її здійснення безпосередньо та через органи державної влади й органи місцевого самоврядування, а однією з основних форм безпосередньої демократії, за допомогою якої реалізується народне волевиявлення, є вибори.

На нинішніх українських землях вибори як форма волевиявлення в тій чи іншій формі існували досить давно. Вони виникли ще в первісному суспільстві, де перемагав сильніший, але кожен історичний етап розвитку нашої держави приносив нові особливості у проведення виборів, удосконалюючи і роблячи їх справді життєво важливим інститутом політичного життя суспільства, який виконує особливо важливу роль сьогодні. В сучасному світі вибори є основною формою безпосередньої демократії.

Стан дослідження. Обрана тема досліджувалась такими науковцями, як М. Бессонова, М. Бурчин, Р. Максакова, О. Мурашин, О. Новак, М. Оніщук, М. Ставніччук, В. Шаповал та інші.

Виклад основного матеріалу. Політика є невід'ємною від існування будь-якої держави. Це реальна здатність соціальних сил реалізувати свої специфічні об'єктивні інтереси, проводити свою волю в політиці й правових нормах. Політика є всезагальною організаційною основою суспільства і регулятивною сферою життєдіяльності, відносин політичних суб'єктів.

Вона поєднує в собі політичні відносини, політичну свідомість, політичний інтерес, політичну діяльність суб'єктів політики; це політична організація, що відображає роль інститутів публічної влади.

Весь процес взаємодії структурних елементів політики, їх відображення у сферах діяльності держави і є політичним життям країни, де вибори є однією з форм волевиявлення населення та ключовим моментом у формуванні політичного курсу держави.

В історії відомі різні форми здійснення безпосередньої демократії. Найдавніша з них – це збори громади, роду, племені, прошарку суспільства, де кожен міг висловлювати свою думку. Це було ще в часи первіснообщинного ладу, де на загальних зборах роду обиралися старішини, пізніше – і воєначальники. Для прийняття рішень під час таких зборів використовували різні способи голосування. У стародавніх Греції та Римі громадяни голосували піднятими руками або кидали у величезний глек чорні і білі боби. У Великому Новгороді голосували криком. Звідси походить саме поняття «голосувати» – подавати голос, кричати. Перемагав на виборах той кандидат, за якого голосніше кричали. На Запорізькій Січі, голосуючи, козаки кидали шапки на купи – «за» і «проти». З часом процедура виборів ускладнилась.

У вузькому розумінні вибори можна тлумачити як спосіб формування інститутів представницької демократії через народне голосування. Проте поняття «вибори» поєднує в собі набагато більше ознак, ніж представлено у вищевказаному визначенні.

По-перше, вибори є таким політичним інститутом, який дозволяє індивідам і соціальним групам сформулювати свої вимоги, відповідні їх реальним або уявним інтересам, а також забезпечити підтримку тим діям політичних лідерів, які відповідають інтересам більшості населення.

По-друге, голосування є одним з основних механізмів розв'язання політичних конфліктів, оскільки на виборах продовжується мирна конкуренція інтересів різних груп суспільства.

По-третє, вибори є надійним засобом легітимації політичного режиму, оскільки сприяють організації населення в політичні партії, клуби виборців та інші політичні організації, створені для відстоювання своїх інтересів. Кожна партія створює мережу організацій, що «пронизують» місцеві співтовариства, і тим допомагає посилити інтегруючий початок існуючого політичного режиму.

По-четверте, вибори є засобом політичної соціалізації, оскільки загальне виборче право, створення передвиборних асоціацій, використання засобів масової інформації для пропаганди передвиборних програм політичних партій і платформ кандидатів сприяють політичній освіті виборців і дають можливість індивідам активно втручатися в політичний процес [1].

Вибори розглядають також як процес завоювання, оновлення або підтвердження повноважень на певний визначений термін представницьких органів влади, що відбувається у правових межах, визначених конституцією і законами; як соціальну технологію демократичного суспільства, що сприяє легітимації і стабілізації політичної системи; як механізм участі громадян в управлінні державою [2, с. 8–9].

У статті 71 Конституції України, а також у законах про вибори закріплено принципи виборчого права – керівні ідеї, які покладені в основу регламентації цього конституційно-правового інституту [3]. Конституція України закріплює принципи виборчого права як універсальні, вони відносяться до всіх видів виборів, а їх проголошення як конституційної основи виборчої системи свідчить про справді демократичний характер формування виборних органів державної влади і місцевого самоврядування України та є вагомою передумовою демократизму конституційного ладу. Деталізація цих конституційних принципів здійснюється у виборчому законодавстві.

Сьогодні важко уявити демократичну державу, в якій би не проводилися вибори. Вони є стрижньовим механізмом, головною формою прояву суверенітету народу, його політичної ролі як джерела влади. Вони служать також

найважливішим каналом виявлення та врахування органами влади суспільних груп. Загальні вибори припускають право участі в них кожного громадянина. Для багатьох, а в деяких країнах і для більшості громадян вони є єдиною формою їх реальної участі в політиці. Вибори дозволяють здійснювати реальний вплив на владу: зберігати або змінювати парламенти й уряди, забезпечувати їх відповідальність перед народом, змінювати політичний курс та інше.

Сучасне розуміння виборів ґрунтується на міжнародному визнанні того факту, що державна влада є надбанням усього народу. Таке положення разом із визнанням інших невід'ємних прав людини є наріжним каменем теорії суспільного договору та всієї сучасної світової демократії. Природне право народу на владу здійснюється в конкретних формах народовладдя шляхом вибору тієї чи іншої політичної програми як курсу подальшого державотворення, персонального складу того чи іншого органу державної влади. При цьому вибори спираються на відповідні організаційно-правові засади та процедури передачі владних повноважень від громадянина до представницького органу публічної влади. В. В. Кравченко відзначає, що вибори – це: державотворча функція суспільства та інститут безпосередньої демократії, джерело легітимності влади, за допомогою якого відбувається інституціонування органів державної влади; механізм делегування народом своїх владних повноважень обраним представникам та контролю за органами державної влади; інститут виявлення та формування політичних лідерів [4, с. 9].

Відіграючи у житті будь-якої держави, в тому числі України, важливу роль, вибори є вихідним принципом організації державного механізму та системи місцевого самоврядування. За їх допомогою формуються парламент, представницькі органи місцевого самоврядування, заміщується пост Президента України та посади сільських, селищних, міських голів. У демократичній державі з республіканською формою правління взагалі не може бути органів, які б набували владних повноважень іншим шляхом, ніж пряме або опосередковане волевиявлення народу.

Вибори, проведені з дотриманням вимог Конституції України та міжнародних стандартів, виступають необхідним засобом надання владі легітимного характеру. За їх допомогою народ визначає своїх представників в органах державної влади й органах місцевого самоврядування, наділяє їх мандатом на здійснення у визначених Конституцією межах своїх суверенних прав.

Вибори відіграють визначальну роль у формуванні політичної еліти суспільства. Саме за допомогою виборів відбувається процес селекції політичних виборів – громадяни наділяють владними повноваженнями тих осіб, яким вони довіряють визначати основні напрями зовнішньої і внутрішньої політики держави, яких вважають гідними здійснювати керівні функції.

У **висновку** зазначимо, що особливості сучасного розвитку політичних виборів полягають у тому, щоб на основі історичного минулого

українського народу й міжнародних надбань виборчої теорії і практики створити таку виборчу систему, яка б сприяла консолідації суспільства на вирішення проблем державотворення й запобіганню конфліктів між народом і владними структурами та між різними гілками державної влади. Вибори є не тільки найбільш поширеною формою безпосередньої реалізації народного суверенітету, а й показником рівня розвитку громадянського суспільства, правової держави, прав та свобод людини і громадянина тощо.

Список використаних джерел

1. Шкурат І. В. Становлення та розвиток політичних виборів в Україні (управлінський аспект) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Шкурат Іван Вікторович. – Київ, 2002. – 22 с.
2. Радченко О. В. Інституційна взаємодія народовладдя та органів державної влади у виборах : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Радченко Олександр Віталійович. – Харків, 2004. – 20 с.
3. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – Київ : Преса України, 1997. – 80 с.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посіб. / В. В. Кравченко. – Київ : Атіка, 2005. – 512 с.
5. Нуденко Л. А. Непосредственная демократия: проблемы теории и практики / Л. А. Нуденко // Конституционно-правовые основы народовластия в России и Украине : сб. науч. тр. / Рос. акад. правосудия ; Нац. ун-т «Юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого». – Харьков : Право, 2012. – С. 222–244.
6. Стрижак А. А. Выборче право в Україні: історія та сучасність / А. А. Стрижак. – Київ : Логос, 2012. – 448 с.
7. Чуб О. О. Різноманіття форм політичної активності громадян України як чинник демократичності державної влади / О. О. Чуб // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 460–465 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_3_67.pdf.

Надійшла до редколегії 25.08.2015

БАНДУРКА А. С. РОЛЬ ВЫБОРОВ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ СТРАНЫ

Рассмотрена сущность выборов и их роль в политической жизни страны. Освещено понятие выборов. Охарактеризованы основные признаки и принципы выборов в Украине.

Ключевые слова: выборы, демократия, народное волеизъявление, политическая жизнь, политический институт.

BANDURKA A. S. THE ROLE OF ELECTIONS IN THE POLITICAL LIFE OF THE STATE

The essence of elections and their role in political life of the state, and also the concept of elections are considered. The main features and principles of elections in Ukraine are characterized.

Keywords: elections, democracy, popular will, political life, political institution.

УДК 340.12

О. В. БРУСАКОВА,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ

МОРАЛЬНЕ І ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИКИ КОНСТРУЮВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто основні аспекти впливу морального і правового виховання на процес становлення громадянського суспільства в Україні. Основну увагу приділено виховній роботі у навчальних закладах.

Ключові слова: право, мораль, освіта, виховання, громадянське суспільство.

Brusakova, O.V. (2015), "Moral and legal education as the factors of civil society formation" ["Моральне і правове виховання як чинники конструювання громадянського суспільства"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 19–23.